

SZAKDOLGOZAT

Balogh Ramóna
Óvodapedagógus szak

Kaposvár
2024

**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus Neveléstudományi Intézet
Óvodapedagógus Szak**

MIRE JÓ A MONDÓKA?

Belső konzulens: Dr. Vörös Klára Ilona
egyetemi docens

Készítette: **Balogh Ramóna**
IOQEX9
Óvodapedagógus szak
Levelező tagozat

Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Intézet
Anyanyelvi és Gyermek kultúra
Tanszék

Kaposvár

2024

Tartalomjegyzék

Tartalom

Tartalomjegyzék.....	1
1.Bevezetés.....	2
2.Téma szakirodalmának áttekintése.....	3
3.Az anyanyelvi nevelés szerepe, jelentősége az óvodában.....	5
4.A mondóka fogalma, típusai, fajtái	8
5.Mire jó a mondóka?.....	10
5.1.A mondóka és a beszéd kapcsolata	10
5.2.A mondóka mint az anyanyelvi nevelés eszköze	13
5.3.A mondóka mint a szocializáció segítője	14
5.4.A mondóka mint ritmus- és mozgásfejlesztő	15
5.5.A mondóka mint játék	17
6.Vizsgálat.....	18
6.1.A vizsgálat célja, módszerei	18
6.2.A kérdőív kutatási kérdései	18
6.2.1.A kérdőívek elemzése.....	19
6.3.Interjúkérdések óvodapedagógusoknak.....	26
7.Összefoglalás.....	28
8.Irodalomjegyzék.....	30
9.Ábrák jegyzéke.....	32
10.Mellékletek.....	33
10.1. Szülőknek készített kérdőív.....	33
10.2. Interjúkérdések óvodapedagógusoknak.....	34
11.Nyilatkozatok	39
1.sz. Nyilatkozat: Hallgatói nyilatkozat	39
2.sz. Nyilatkozat: Konzulensi nyilatkozat	40

1.Bevezetés

Szakdolgozati témának a ” Mire jó a mondóka?” című témát választottam. Azért ezt a témakört választottam, mert fontosnak tartom, hogy a gyermekek minél előbb megismerkedjenek a mondókával. Mivel a mondókának fejlesztő hatása van a kisgyermek fejlődésére. Különböző területek fejlődnek a mondókával. A mondókázás során fejlődik a gyermek képzelőereje, megismerkedik a környezetével, a természettel, az évszakokkal, az állatokkal, anyanyelvével (Horváth-Szinnyai, 2013). A mondóka a beszédfejlesztés egyik eszköze. A mondókáknak köszönhetően gyarapodik a gyermek szókincse, megismerkedik a régies szavakkal, kifejezésekkel. Megismeri a magyar nyelv dallamát, ritmusát. Ezáltal fejlődik a ritmusérzéke (Horváth-Szinnyai, 2013). A téma azért fontos számomra, mert jelenleg is óvodában dolgozom pedagógiai asszisztensként, és azt tapasztalom, hogy a gyermekek későn tanulnak meg beszélni. A családban keveset mondókáznak, verselnek, énekelnek nekik. Ezért az óvodában fontos feladatnak tartjuk, hogy ezen változtassunk. Mindennap mondókázunk, verselünk, éneklünk a gyermekeknek, illetve ők is szívesen részt vesznek ezekben a tevékenységekben. Előfordul, hogy ők kezdeményezik akár egy játék során. A tevékenységek spontán vagy kötött formában valósulnak meg a csoportunkban. A téma a szakmának is fontos, mert már az óvodában el kell kezdeni a gyermekek beszédfejlesztését a különböző mondókákkal. Ezáltal a gyermekek megtanulják a helyes kiejtést és gazdagodik a szókincsük. *„A mindennapokban meghatározó eszközünk a beszéd, hiszen ezzel közvetítjük mások számára a legtöbb, illetve legfontosabb információt”* (Ruff-Kiss Á., é.n.). Attól függően, hogy milyen beszédünk minősége a befogadóra különböző hatást gyakorolhatunk (Ruff-Kiss Á. (é.n.). Ennek segítségével az iskolában könnyebben értik meg a különböző feladatokat. Szakdolgozatomban szeretném bemutatni, és ismertetni a szakirodalom segítségével, milyen módon és milyen területeket fejleszt a mondóka. Hogyan hat a mondóka a gyermek beszédfejlődésére, régen milyen szokások voltak, milyen kutatások szólnak a mondókával kapcsolatban, milyen szerepe van a gyermek személyiségfejlődésében, milyen különböző népi játékokkal lehet segíteni a gyermek fejlődését. Kutatásom célja az volt, hogy képet kaphassak arról, hogy a hétköznapi emberek szerint, mennyire fontos a mindennapos mese, vers, mondóka egy kisgyermek számára. Hogy milyen következményekkel járhat az élő, szülői mesélés hiánya kisgyermekkorban: Az, hogy a gyermekek anyanyelvi beszédfejlődését milyen módszerekkel, és milyen körülmények között érhetjük el, valamint, pontosan milyen területeket is fejleszt a mondóka?

2.Téma szakirodalmának áttekintése

A szakdolgozat készítése előtt több szakirodalmat kerestem a mondóka témával kapcsolatosan. Több könyvet olvastam a mondókáról azok hatásairól. Internetes forrásban is találtam a témához kapcsolódó forrásokat. Az Óvodai nevelés országos alapprogramja (363/2012.(XII.17.) Kormányrendelet, 2012) (a továbbiakban: Alapprogram) fontos iránytű minden óvodapedagógus számára, ezért alaposan tanulmányoztam Az anyanyelvi, az értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása című részt. A könyvek közé sorolható: Porkolábné Balogh Katalin: Kudarc nélkül az iskolában (1997) című műve. Ebben a szakirodalomban kiderül, hogy erősítsük a beszédszerveket, illetve hogyan lehet a hallást fejleszteni. Falvay Károly: Ritmikus mozgás- énekes játék (1990) című könyv egyik fontos megállapítása, hogy a ritmus és a mondóka elválaszthatatlan kapcsolatban áll egymással, továbbá a mozgás és a mondóka viszonya is körvonalazódik. Cs. Nagy István: Gyermek- és ifjúsági irodalom (1986) című jegyzetében is betekintést nyerhettem. Ebben a jegyzetében olvasható, hogy először az altató (bölcsődal), majd a mondókák, és ezt követően a játékdalok következnek. Ez a felosztás az életkori sajátosságok sorrendjéből adódik. Továbbá az is olvasható a jegyzetben, hogy a mondókákra erőteljesen ritmizált, verses szövegjellemző. A mondóka ritmikusága segít a beszéd elsajátításában. Könnyebben tanulja meg a gyermek a szavakat, így ezáltal, előbb tanul meg beszélni (Porkolábné, 1992). Gósy Mária: Beszéd és óvoda (1997) című művében olvasható a beszéd kialakulása, illetve az is, hogy a csecsemők hogyan kommunikálnak, és ez hogyan alakul később a nagyobb gyermekeknél. Tehát megállapíthatjuk, hogy a beszédészlelés és a beszédmegértés egy összetett folyamat. A könyv egyik fontos megállapítása, hogy csak az ember rendelkezik olyan tulajdonsággal, hogy a beszédet létrehozza (Gósy, 1997). Kálló – Kenéz – Lőrinczy: A kisgyermekkor (1980) című könyvéből kiderül, hogy a beszéd kialakulása mikorra tehető. Porkolábné Balogh Katalin (1997) munkájában körvonalazódik, hogy óvodáskor végére milyen képességekkel kell rendelkeznie a gyermeknek. Bagdy Emőke: A személyiség titkai (2020) című írásában a szocializációról olvashattam. Egy továbbképzés keretein belül kiderült a mozgás és a mondóka kapcsolata is, melyet Siposné Zubreczki Zsuzsanna gyógypedagógus fogalmazott meg. Pintér Éva írt egy cikket: Kommunikációs nevelés az óvodában (2009) címmel. Ebből a cikkből is tájékozódhattam a mondóka témában, megtudtam, hogy mik az óvodapedagógus feladatai a kommunikáció fejlődésében. Az óvodapedagógusnak a feladatai közé sorolható, hogy ösztönözze a gyermeket a megfelelő kommunikációs stratégiák elsajátításában, biztosítsa a spontán beszélgetések lehetőségét, szükség esetén javítsa ki az artikulációs hibákat. Ennek érdekében helyes kommunikációs technikákat kell alkalmaznia (Pintér, 2009). Kocsisné Kálló Veronika – Túrinné Gál Anikó

– Ruzsics Ilona: Anyanyelv- és kommunikáció-fejlesztés az óvodában (é.n) című cikke is támogatta munkámat, melyben az állt, hogy milyen gyakorlatokkal lehet ügyesíteni a beszédszerveket. A fejlesztés eredményessége függ a gyermek egyéni és fejlődésbeli sajátosságaitól (Kocsisné Kálló – Túrinné Gál– Ruzsics, (é.n). A kommunikációs (közlési) eszközök segítségével kialakul a kapcsolat a szülő és a gyermek között. Az ilyen kommunikációs eszköznek a nyelvet említeném. Hiszen az elsődleges kommunikációs eszközünk a beszéd (Bagdy, 2020). A mondókázás során a gyerekek aktívan használják a száj- és nyelvizmokat, ami összekapcsolódik a homloklebenyek finom mozgásaival. A homloklebeny-gyakorlatok serkentik a gyerekek problémamegoldó képességét és kognitív képességeit. A mondókázás és a mozgás kombinált tevékenységei erősítik a gyerekek szociális készségeit és együttműködési képességeit. A homloklebenyek aktiválása és a mozgás közbeni mondókázás összekapcsolása segíti a gyerekeket a feladatokra való fókuszálásban és a célkitűzések elérésében (Siposné Zubreczki, é. n.). A mozgásos mondókák a beszéd-mozgás összerendezésére, memóriára, figyelemre, szerialitásra, szókincsre, ritmusra van jó hatással. A mozgás- beszéd integrációját segítik a körjátékok. A körjátékok a mozgás-beszéd interakcióját támogatják. Ez nagyszerű lehetőséget ad az utánzásra, ami az alapvető készsége a beszédfejlődésnek (Fejleszt(Ő), 2022). Az énekes játékokat, úgy célszerű kiválasztani, hogy azok kihassanak a csoportban lévő gyermekek ének- és mozgásfejlődésére, illetve a fogás-, egyensúly- és ugrókészség fejlődésére. Figyelembe kell venni a mondókákkal, énekekkel összefüggő mozgások kivitelezésének nehézségeit (Falvay, 1990). Dankó Ervinné könyvei (2004; 2016) is segítették a szakdolgozatom megírását. Elmondható, hogy mindegyik fejezethez sikerült megfelelő szakirodalmat választanom, ami segítette a szakdolgozatom elkészülését. A szakirodalmak megállapításai előre vittek a dolgozat elkészítésében.

3. Az anyanyelvi nevelés szerepe, jelentősége az óvodában

Az óvodában fontos szerepe van az anyanyelvi nevelésnek, hiszen azt tapasztalhatjuk, hogy egyre kevesebb mesét, mondókát, verset hallanak otthon a gyermekek. Kevés gyermeknek olvasnak mesét a szülei, keveset mondókáznak velük. A hagyományos mesélés helyett inkább digitális meséket néznek a gyermekek. Így azt figyelhetjük meg, hogy egyes gyermekek az óvodába lépéskor alig vagy csak pár szóval beszélnek. Szegény szókincssel rendelkeznek. Az Alapprogram (2012) Az anyanyelvi, az értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása című fejezetében a következőket olvashatjuk:

„Az anyanyelvi nevelés valamennyi tevékenységi forma keretében megvalósítandó feladat. Az anyanyelv fejlesztése és a kommunikáció különböző formáinak alakítása – beszélő környezettel, helyes mintaadással és szabálykövetéssel- az óvodai nevelőtevékenység egészében jelen van. Az anyanyelv ismeretére, megbecsülésére, szeretetére nevelés közben a gyermek természetes beszéd- és kommunikációs kedvének fenntartása, ösztönzése, a gyermek meghallgatására, a gyermeki kérdések támogatására és a válaszok igénylésére szükséges figyelmet fordítani” (363/2012. (XII.17.) Korm.rendelet) (III. fejezet).

Dankó Ervinné: Irodalmi nevelés az óvodában (2004) című művében a következőképpen ír az anyanyelvi nevelésről: *„Az anyanyelvi kommunikációs nevelésnek kiemelt helye, szerepe van óvodáskorban. A gyermekek kommunikációs készségeinek fejlesztése az óvodai nevelés egész folyamatának szerves része, a gyermekek minden tevékenységéhez kapcsolódó óvodapedagógusi feladat”* (Dankó, 2004, 182). Az anyanyelvi és kommunikációs nevelésnek alapja, hogy megfelelő, nyugodt, derűs légkör alakuljon ki, ezáltal elősegítve a gyermek a szóbeli közlését. Az óvodapedagógus feladatai közé sorolható, a személyiség kibontakoztatása, formálása, a gyermek nyelvi és kommunikációs képességeinek alakítása, hogy azok megfeleljenek az iskolakészültség követelményeinek (Dankó, 2004).

Fontos, hogy az óvodapedagógus az anyanyelvi nevelés során figyelembe vegye a gyermekek egyéni és életkori sajátosságait. Ezenkívül, figyelembe kell venni a csoport összetételét. Arra is figyelni kell, hogy megfelelő tartalmú meséket, mondókákat, verseket olvassanak, ismertessenek a gyermekeknek. Az óvodapedagógusnak még arra is ügyelnie kell, hogy bemutatott mondókát, verset megfelelően artikulálva szemléltesse a gyermekkel. Minden alkalommal az elejétől a végéig mondja és ne tördelje a sorokat (Dankó, 2004). Cs. Nagy István: Gyermekek és ifjúsági irodalom (1986) című jegyzetében olvasható a következő mondat: *„A mondóka megkerülhetetlen műfaji jegye a hangsúlyos ritmus, és megszólaltatásának is velejárója a ritmizá-*

lás” (Cs. Nagy István, 1986, 13-14). Tehát a mondókának van egy különös ritmusa, így a gyermek ritmuskészségének fejlesztését alakíthatjuk a mondókával. A mondóka ritmikussága segít a beszéd elsajátításában. Könnyebben tanulja meg a gyermek a szavakat, így ezáltal előbb tanul meg beszélni. Az írás- olvasás elsajátításával szorosan összefügg beszédfejlődés. Különösen a beszédfejlődés egyik részterülete, a beszédészlelés. A beszédtevékenységet két nagy részre lehet osztani. Az egyik ilyen terület a beszédpercepció (beszédmegértés), a másik terület a beszédprodukció (beszédlétrehozás). A beszédmegértés egy passzív folyamat, mivel első lépésben meg kell hallani az akusztikus információt. Második lépésben következik a feldolgozás, vagyis a hallott információt részekre, szavakra szükséges osztani. A harmadik lépés az összefüggések megtalálása (szintetizálás). A beszédészlelésnek és beszédprodukciónak fontos szerepe van a nyelvelsajátításnál. Ez a két terület egymásra épül. Ha valamelyik sérül, akkor az a későbbi olvasástanulást befolyásolhatja (Porkolábné, 1992). A beszéd elsajátítása egy hosszú folyamat, a gyermeknek hosszú utat kell megtennie, hogy az önkéntelen hangadásból (gagyogásból) értelmes beszéd alakuljon ki. A beszéd kialakulásához megfelelő idegrendszerre és ép beszéd, illetve hallásszervekre van szükség. Az óvodáskorú gyermekekkel különböző gyakorlatokat végezhetünk, hogy kialakuljanak a beszédhez elengedhetetlen képességek (Porkolábné – Páli – Kuhn, 1997). Porkolábné Balogh Katalin: Kudarc nélkül az iskolában (1992) című könyvében, így fogalmaz: *„A gyakorlatok legfőbb ismérve, hogy játékos keretben végezzük, ne ’iskolás’ tanulás legyen, hanem örömmel és sok-sok ötlettel fűszerezett csoportos játék, melynek gyümölcse a kialakított készségek és kifejlesztett képességek megszerzése lesz.” (...)* *„A cél, melyet el kívánunk érni – nemes: a minél korábbi preventív fejlesztés, a hátrányos helyzet felszámolása iskolás korra. De még egyszer kiemelném, hogy fejlesztés mindenkor az adott életkornak megfelelő keretben történhet csak”* (Porkolábné, 1992, 249). Ezek alapján, ha nehéz feladatok adunk egy gyermeknek és nem éri sikerélmény, akkor nehezebben lehet motiválni. Ennek következtében túlmozgásossá, esetleg agresszívvá válhat a gyermek. Viszont a játékba integrált feladatok sok sikerélményhez juttatják a gyermeket. Ezért mindig a korosztálynak, egyéni sajátosságoknak megfelelő gyakorlatot végezzünk a gyermekekkel. A gyakorlatok során a beszédszervek ügyesítése legyen a cél. Hangfelismerési, differenciáltatási gyakorlatok segítségével a hallást és a beszédhallást lehet fejleszteni. A beszédfejlesztő gyakorlatokat más tevékenységekbe is be lehet illeszteni, például testnevelés foglalkozás, külső világ tevékeny megismerése, vagy akár a kézműves tevékenység közben. A hangutánzó gyakorlatoknál az óvodapedagógus tiszta kiejtésével példát mutat a gyermekeknek, így ezzel segíti őket a helyes kiejtéshez. Fontos, hogyha a gyermekeknek nem sikerül a helyes hangképzés ne javítsa ki az óvodapedagógus. *„Megteremtjük a lehetőséget a nyelv- és ajakügyesítő gyakorlatokkal, valamit a*

hallásdifferenciálási gyakorlatokkal, hogy a helyesen ejtett hang spontán kialakuljon. Ha ez mégsem következne be, logopédus dolga a hibás hang kijavítása” (Porkolábné, 1992, 250). Két hang differenciálását csak akkor végezzünk, ha külön-külön tisztán kiejti a hangokat a gyermek. Kiscsoportban légzés gyakorlatokat, hangutánzó tevékenységeket végeztessen az óvodapedagógus. Középső, nagycsoportban ezeket kiegészítve hangfelismerési gyakorlat is bekapcsolódhat. Az anyanyelvi nevelés bővíti a szókincset, az önkifejezés legnagyobb eszköze, szorosán összekapcsolható a szocializációval. Tehát az óvodáskor végére megfelelő képességekkel szükséges rendelkeznie az óvodásnak, hogy önálló történet elmondására is képes legyen (Porkolábné, 1992).

4.A mondóka fogalma, típusai, fajtái

A Magyar Néprajzi Lexikonban a mondóka fogalmával kapcsolatosan gondolatébresztő volt a következő mondat: „A gyermekek körében használatos, erősen ritmikus, dallamos hanglejtésű vagy sokszor énekelt versike. Témakörük kiterjed a gyermekélet minden mozzanatára; szerepük a gyermekek társas érintkezésében igen nagy” (Ortutay, 1997, 641). A kisgyermekek játékaik között említeném az ölbeli játékokat. Ez a fajta játék alkalomhoz kötött. A mondóka típusaihoz sorolható a természetmondókák, növénymondókák, állatmondókák, egyéb hangutánzó mondókák, bölcsődalok, csúfolók, kiolvasók/kisorsolók. Lázár Katalin: Népi játékok (1997) című könyvében bővebben ír ezekről a mondóka fajtáról. A természetmondókákról azt olvastam, hogy a mondókákat naphoz, és az esőhöz mondják a gyerekek. Kevés olyan mondóka van, ami a holdhoz szól. Olyan mondóka nincs, amiben a szelet, havat, csillagokat szólítanak meg. A naphívogató mondókát akkor mondjuk a gyermekekkel, amikor rossz idő van, és elő akarják csalogatni a napot. Eső csalogató mondókát pedig akkor, ha szeretnénk, hogy essen az eső. Növénymondókák a növényekhez szólnak. Az állatmondókáknak két csoportja van. Az egyik ilyen csoport az állatokhoz (vagy róluk) szól. Ilyen állatok például a fecske, gólya, ezeket akkor mondták, amikor megérkezett a tavasz. A másik csoport, pedig a hangutánzó mondókák. Az egyéb hangutánzó mondókák közé sorolható a különböző járművek hangjának utánzása (szeker, vonat). A bölcsődalokat akkor mondták, amikor kisbabát elaltatták. A ritmikussága miatt a mondókák közé tehető. A csúfolók között megkülönböztetünk név-, tulajdonság-, foglalkozás-, nemzetiség-, falu-, és más csúfolókat. Az egyéb mondókák nem tartoztak az előbbi mondóka típusokhoz, mivel ezeket akkor mondják, amikor elcseréltek valamit, vagy ha megharagudtak valakire (Cserebere fogadom, Örök harag). A kiolvasóknak mindig játék előtt volt szerepe. Általában minden kiolvasónak volt dallama. Azonban mára a kiszámolók dallama eltűnt, lekopott (Lázár, 1997).

Mondóka (nursery rhyme)

Az Encyclopaedia Britannica szócikkében (Nursery rhyme, é.n.) az áll, hogy a mondóka énekelt vers, vagy szokásosan elmondott vers, amit a kisgyermekeknek a felnőttek mondanak. A mondókák ősi szóbeli hagyományokhoz kötöttek, de új versekkel bővültek. A 13. században a hónap napjait jegyezték fel egy francia költeménybe „Thirty day hath September”. A legrégebbi mondókákat csecsemőknek írták. A csecsemőket kísérő játékok közé sorolható a „Handy,

dandy, prickly, pandy, melyik kezéd lesz?” A legtöbb mondóka a 16. , 17. , 18. században íródtak. Eredetileg felnőttek szórakoztatására jöttek létre. A mondókák mellett balladát és dalt is írtak abban az időben. A legrégebbi gyerekmondóka-gyűjtemény a „Tommy Thumb (Pretty) Song Book, 2. kötet volt” (Nursery rhyme, é.n.). Dankó Ervinné: Irodalmi nevelés az óvodában (2004) című könyvének egyik fontos fejezete a népi gyermekversek műfaji csoportosítása. Csoportosításában az egyik típusba tartoznak a felnőttek játékaik ölbéli gyermekkel, ezt nevezzük dajkarímeknek, a másik csoportba a gyermekversek, mondókák, gyermekjátékok tartoznak. A dajkarímek célja „*a mozgás és értelmi fejlődés, az érzelmi kapcsolatok elmélyítése*” (Dankó, 2004, 219). A gyermek verseit, mondókáit, játékaikat három műfaji csoportra osztotta Dankó Ervinné: mondókák, dramatikus jellegű játékszövegek, lírai játékdalok. Ezeket a gyermekek saját maguk szórakoztatására mondogatták. A felnőttek játékaik ölbéli gyermekekkel mondókacsoport között megkülönböztetünk ciróka-maróka -félét, hintáztató-lovagoltatókat, altatókat. „*Ciróka- maróka féle pl. (mutogatók, csipkedők, tapsoltatók, békítgetők, etetők, csiklandozók, ujjasdik, cirógatók, simogatók, homlok összekoccantók, orr összedörzsölők stb.) Hintáztató-lovagoltatók közé a következők tartoznak (karon hintáztatók, lábon lovagoltatók, állni tanítók, jární tanítók, sétáltatók, höcögtetők, fülhúzogatók stb.) Az altatók jellemzői: lassúbb ritmus, becéző kifejezések, virágnevek*” (Dankó, 2004, 219). Vannak egyszemélyes dalok, mondókák. Illetve csoportos gyermekjátékok, a játékokhoz kapcsolódó lírai és dramatikus játékdalok. A kiszámlálóknak a csoportos játékokban van fontos szerepe. A kiszámlálókat szavanként, szótagonként mondják, az utolsó szó jelöli a játék szereplőjét (pl.fogó, hunyó) (Dankó, 2004).

5.Mire jó a mondóka?

A mondóka rengeteg képességet fejleszt. Többek között a segíti a beszéd kialakulását, értelmi-érzelmi képességek fejlődését, szociális képességek fejlődését, ritmusérzék kialakulását/fejlődését, memória fejlesztését, szókincs bővítését, szülőikkel- gyermekekkel való kapcsolatteremtést is támogatja. Ezért fontos, hogy a kisgyermekkel minél előbb elkezdjék a szülők a mondókázást (Horváth- Szinnyai, 2013).

5.1.A mondóka és a beszéd kapcsolata

Ebben a fejezetben a mondóka és a beszéd kapcsolatát szeretném bemutatni. Először a beszéd kialakulására térnék ki. A beszéd kialakulásához egy bizonyos beszéd körfolyamatnak kell létrejönnie. Mi is az a beszéd körfolyamat? Gósy Mária: Beszéd és óvoda (1997) című könyvében így ír róla: „Az agyban megfogalmazódott gondolat – bonyolult neurológiai utasítások sorozatán keresztül – a megfelelő transzformációkkal eljut az artikulációs, azaz beszédképzési területre” (Gósy, 1997, 3). Ez az információ később mozgássorrá (például: beszédhangokká, hangkapcsolatokká, szöveggépzéssé) alakul át. Az alábbi mozgássor az ajkakat elhagyja, és a levegő közvetítésével eljut a környezethez. Majd eljut a fülhöz, ahol bekapcsol a hallási rendszer, amely felfogja, feldolgozza, majd továbbítja az kapott jelet. A beszéd kialakulását vizuális csatorna is segíti. Ilyen vizuális csatorna az ajakmozgás, artikuláció. Átlagosan 20-25%-kal segíti a beszéd megértését a beszélő szájmozgása. A csecsemők környezetük felé sírással kommunikálnak. Ezek a sírások inkább fiziológias eredetű kommunikációs jelenségek, akusztikailag is különböznek egymástól. Megkülönböztetünk fájdalom-sírást, éhség - sírást, méreg - sírást, kisebb kellemetlenséget közlő sírást, és unalom - sírást. A beszéd kialakulása csecsemőkorban gögicséléssel kezdődik. A gögicsélés megindulásának okát kettő részre oszthatjuk. Ezek a következők: hangélmény és a beszédszervek mozgatása okozta öröm. A gögicsélés 3. és 6. hét között érzékelhetjük a babáknál. Ezután a kétszavas közlések, majd később többszavas mondatkezdemények jelennek meg (Gósy, 1997).” *A beszéd fejlődése a gyermek megismerő és cselekvő funkcióinak kiszélesedéséhez, és minőségi átalakulásához vezet*” (Dankó, 2016, 53). Ezt az életszakaszt követi a kisgyermekkor (1-3.év). Ebben az életkorban indul meg a beszéd. Másiképpen „Mi ez? Korszaknak” is említhetjük ezt a szakaszt. A gyermek a beszéd megindulásával több ismeretre tesz szert (Kálló- Kenéz – Lőrinczy, 1980). A legtöbb gyermek négy-öt éves korára, ha a környezetében lévő felnőttek tisztán beszélnek, önmagától megtanulja helyesen kiejteni a szavakat. Fontos, hogy mindig érthetően, tisztán beszéljen a felnőtt a gyermekkel, mert így könnyebben meg tanulja tisztán ejteni a szavakat. A hároméves gyermekek általában

már többszavas mondatkezdeményeket képesek mondani. Szókincsük gazdagodik, növekedik. Ebben a korban a beszédészlelés finomodik, és megkezdődik a biológiai ritmusérzéken alapuló tudatos szegmentálás. „*A beszédmegértésben megjelennek a kulcsszó-stratégia fokozatai: a kétféle reprezentációtól a felnőtt nyelvi minta használatáig*” (Gósy, 1997, 16). Négyéves korban a gyermekek beszédében minőségi és mennyiségi fejlődés figyelhető meg. Ebben a korban a gyermekek több igét használnak, mint előző élet éveikben. A négyéves gyermekek szívesen beszélnek, történeteket mesélnek, így a kommunikációs stratégiák egyre nőnek. Az ötödik életévükben a gyermekek összefüggően beszélnek. Hatévesen a kialakul az agyféltekei dominancia. A gyermek spontán beszédében tapasztalható a szintaktikai szabályok és a magyarra jellemző szórend. A beszédtempó lelassul. Továbbá megfigyelhető, hogy a lányok szívesebben beszélnek, mint a fiúk (ismeretlen felnőttekkel közvetlenebb kapcsolatot alakítanak ki) (Gósy, 1997).

Az óvodáskorú gyermekek zajban nehezen értik meg a hozzájuk intézett közléseket. Tehát a zaj nehezíti a gyermek beszédmegértését. A gyermek beszédészlelési és megértési teljesítménye is romlik, ha gyorsabb tempóban elhangzó mondatokat hallanak (Gósy, 1997).

Gósy Mária könyvében olvasható az alábbi kérdés: „*Miért nem vesszük mi, felnőttek észre a gyermekek beszédmegértési nehézségeit, legalábbis a szülők és az óvónők?*” (Gósy, 1997, 33).

Erre a kérdésre válaszolva megemlíteném a kompenzálás tényét, ugyanis a gyermek ezt ösztönösen alkalmazza. Kompenzál: „*tulajdonképpen: ellensúlyoz, kiegyenlít*” (Magyar értelmező kéziszótár, 2000, 273). A külső tényezők is ide kapcsolódhatnak (a beszédhelyzet). Hozzájárul még az is, hogy gyermek környezete egyáltalán nem vagy alig figyel a közvetett jelekre (Gósy, 1997).

Elmondhatjuk, hogy a mondóka, fejlesztő hatással van a gyermek személyiségfejlődésében. Az ilyen fejlesztő hatások a következők lehetnek például ritmusérzék fejlesztése, zenei érzék fejlesztése, kreativitás fejlesztése, bal és jobb agyfélteke fejlesztése, szókincs fejlesztése, memória fejlesztése, stb. A mondókák ritmusra épülnek, ennek a ritmusnak köszönhetően segítik a gyermeket, hogy meg tanuljon beszélni. Ha ritmusra ringatjuk, mozgatjuk a gyermeket, ezzel még tovább fokozható. Tehát a mozgásos mondókák nagyobb szerepet kapnak a nyelvi fejlesztésben. A mondókák a zenei érzéket is fejlesztik. A rendszeres mondóka-, zenehallgatás fejleszti a gyermek kreativitását. A mondókafejlesztő hatása az agyi területekre is kihat. A kisgyermek a külvilágból érkező ingerekre reagál, ezzel az agya is fejlődik. Az ingerek feldolgozása során

új idegpályák jönnek létre, vagy a már meglévő szálakkal kapcsolódnak össze. A bal agyfélteke fejlesztésében a ritmusnak van meghatározó szerepe. A jobb agyféltekét a dallam fejleszti.

A mondóka és az éneklés ennek következtében összehangolja a jobb és bal agyfélteke működését, amely nélkülözhetetlen a beszéd és a harmonikus mozgás kialakulásához. A beszéd kialakulásában fontos szerepe van a memóriának, hiszen minden új mondóka tanulásával új szavakat tanulhat meg a gyermek. A mondóka tanulásával fejlődik a gyermek szókincse, új szavakkal ismerkedik meg (Miller, 2020). A mondókázás jó hatással van a szülő és a gyermek kapcsolatára is, hiszen testi kapcsolat jön létre közöttük. A mondókázást csiklandozás, simogatás kíséri. Ilyen mondókák lehetnek az ölbeli mondókák, arcsimogató, csiklandozó. A mondókázással fejlődik a gyermek képzelőereje, megismeri a környezetét, évszakokat, állatokat, de ami a legfontosabb megtanulja az anyanyelvét. A mondóka a beszédindítás eszköze. A gyermek a mondóka során megismeri a régies szavakat, ritkán használt kifejezéseket. Gazdagodik a szókincse, a gyakori rímeknek és az ismételgetéseknek köszönhetően kialakul a magyar nyelv dallama, ritmusa. Így a mondókázás segít a ritmusérzék fejlesztésében. A mondókák a hangképzési, és kiejtési hibák kiküszöbölésére is alkalmasak. Fejlődik a gyermek emlékezete, figyelme is, ha több mondókát, dalt ismer. Ezért fontos, hogy minél több mondókát, verset, éneket tanítsunk már egész kicsi korban a gyermekeknek (Horváth- Szinnyai, 2013).

Támogatta a munkámat Dankó Ervinné: *Irodalmi nevelés az óvodában* (2004) című könyve, melyben az állt, hogy: „*A népi mondókák, versek ismételtetése alkalmat teremt a gyermek számára a ritmus, a hangsúly, a hanglejtés, a beszédtempó gyakorlására*” (Dankó, 2004, 184). A dallammal kísért mondókák, versek felkeltik a gyermek beszédkedvét, beszédfantáziáját. Ezek segítségével kialakul a beszéd. A mondókák során bővül a gyermekek aktív és passzív szókincse. A mondókák mondogatása alkalmával a gyermek megismerkedik a különböző szófajok változataival pl.(ige, főnév, melléknév, határozószó) és azok mondatbeli szerepéről is tudomást szerez. A mondókával új, ismeretlen szavakkal is találkozik a gyermek. Továbbá megismerkedik a gyermek a mondóka segítségével a kijelentő, kérdő, óhajtó mondatok prozódiai elemeivel. A magyar nyelv ritmusára jellemző, hogy a hanglejtés enyhén ereszkedő (Dankó, 2004).

5.2.A mondóka mint az anyanyelvi nevelés eszköze

A gyermekek leggazdagabb anyanyelvi és kommunikációs nevelése az óvodában történik. Fontos, hogy a gyermekeket beszélő és kommunikáló környezet vegye körül. Az anyanyelvi kommunikációs nevelésben az óvodapedagógusok mellett minden dolgozónak szerepe van. Az óvodapedagógusok feladata az érzelmi biztonság megteremtése, továbbá a példaértékű beszéd, és a hiteles kommunikáció kialakítása. Pintér Éva: Kommunikációs nevelés az óvodában (2009) című cikkében, így fogalmaz: „*A gyermek kommunikációs képességét beszédkedve, beszédképessége, szókincse és szövegszerkesztési tapasztalatai, valamint normaismerete határozza meg. Az óvodai életben a gyermek megannyi kommunikációs helyzetnek a részese*” (Pintér, 2009, 1). Az óvodapedagógusnak a feladatai közé sorolható, hogy ösztönözze a gyermeket a megfelelő kommunikációs stratégiák elsajátításában, biztosítsa a spontán beszélgetések lehetőségét, szükség esetén javítsa ki az artikulációs hibákat. Ennek érdekében helyes kommunikációs technikákat kell alkalmaznia (Pintér, 2009).

Az óvodában az anyanyelvi nevelés, bábozással, mesedramatizálással, meséléssel, mondókázással, verseléssel történik. Az anyanyelvi nevelés során, fejlődik a kommunikációs készség, és a gyermek megismeri közvetlen környezetét. A fejlesztés célja az, hogy a gyermekek beszéd iránti érdeklődését, illetve a kommunikáció iránti igényt felkeltsük. Fontos, hogy kialakuljon az utánzóképeség, amit később ügyesíteni kell. Céltűzésnek mondható többek között az is, hogy a verbális kommunikációt gazdagítsuk, a beszédszerveket ügyesítsük (ajak- nyelv- fűvő- és légző gyakorlatok) , passzív-és aktív szókincs gyarapítsuk. Ezáltal a gyermek ismereteket, tapasztalatokat szerez a közvetlen környezete tárgyairól, élővilágáról, történeiről. A fejlesztés feladata közé sorolható, hogy a gyermek érdeklődését keltse fel az óvodapedagógus. Ezt úgy tudja elérni, hogy a gyermeket aktivizálja, motiválja a foglalkozások alatt. Ennek a kiváló eszköze lehet a ritmus, dal, mondóka. A fejlesztés eredményessége függ a gyermek egyéni és fejlődésbeli sajátosságaitól (Kocsisné Kálló – Túriné Gál– Ruzsics, 2013).

Dankó Ervinné: Irodalmi nevelés az óvodában (2004) című könyvében lényeges megállapítást tesz a népi mondókákról és gyermekversekről. A gyermek anyanyelvi nevelésében fontos szerepe van az a népi mondókáknak, gyermekverseknek. A népi mondókák és gyermekversek segítik beszédmegértés és beszédészlelés fejlődését. „*Ezen irodalmi műfajok segítségével sajátítja el, gyakorolja a gyermek: a beszéd automatizmusait, a tiszta beszédhallást, a helyes légzést, a helyes ejtést, artikulációt, az egyes beszédhangok, hangkapcsolatok törvényszerűségeit (haszonulás, összeolvadás, rövidítés, nyúlás, hangkiesés stb.)*” (Dankó, 2004, 183).

5.3.A mondóka mint a szocializáció segítője

Ebben a fejezetben a szocializáció és a mondóka kapcsolatát írnám le. Először a szocializáció fogalmával kezdeném. Bagdy Emőke: A személyiség titkai (2020) című könyvében, így fogalmaz a szocializáció definíciójáról: „*A szocializáció a társadalomba való beilleszkedés folyamata, amelynek során az egyén megtanulja megismerni önmagát és környezetét, elsajátítja az együttélés szabályait, a lehetséges elvárt viselkedésmódokat*” (Bagdy, 2020, 49). A család az első szocializációs színtér a gyermek életében. A családban nevelő hatások érvényesülnek. A gyermek a szüleitől látott viselkedési mintát elsajátítja, megtanulja kifejezni érzelmeit, elsajátítja a tárgyakkal való bánásmódot, fejlődik a gondolkodása, megismerkedik a beszéddel. A szocializáció tehát kihat a személyiségfejlődésre. A csecsemő veleszületett adottságai és tulajdonságai társas feltételekhez kötöttek. Ennek érdekében elengedhetetlen az emberi együttélés mintája. „*A mikromilió tehát az a társas mező, együtt élő, összetartozó személyek alkotnak*” (Bagdy, 2020, 51). A kialakuló kapcsolatainkhoz szorosan kapcsolódik a személyesség és a kölcsönösség. A család tagjai között különféle érzelmek és indulatok alakulnak ki. A kommunikációs (közlési) eszközök segítségével kialakul a kapcsolat a szülő és a gyermek között. Az ilyen kommunikációs eszköznek a nyelvet említeném. Hiszen az elsődleges kommunikációs eszközünk a beszéd. A személyes kapcsolatok fokozzák és szabályozzák a gyermek aktivitását, érdeklődését, kezdeményezőképességét. A gyermek a szokásokat, szabályokat viselkedésmintákat, beszédet az első szocializációs színtérben a családban tanulja meg (Bagdy, 2020). Ezért fontos, hogy a szülő már kiskorban elkezdjen mondókázni a gyermekkel. Hiszen, így könnyebben eltudja, sajátítani a nyelvet. A beszéd megtanulásában az élő beszédnek fontos szerepe van. Mivel a gyermek utánzás alapján tanul, ezáltal hamarabb sajátítja el a nyelvet. A mondóka ritmikussága segít, hogy könnyebben megtanuljon, a gyermek beszélni. A családban a gyermek megtanulja a szerepeket például (férfi-apa, nő-anya). „*A család belső szerepeiben és munkamegosztásában úgy tükröződnek a társadalmi viszonyok, mint csepp a tengerben*” (Bagdy, 2020, 57). Ez a mondat azt jelenti, hogy a családban a különböző szerepek megtanulása nélkül az egyén nem találná a helyét a társadalomban nehezen tudna alkalmazkodni az adott normákhoz, szabályokhoz. A családnak nagy szerepe van abban, hogy a gyermek a különböző problémáit meg tudja oldani. A szülő és a gyermek (csecsemőkorban inkább anya és gyermek) intim kapcsolata meghatározza a személyiségfejlődés érzelmi alapjait. A családi közegben tanulja meg a gyermek a verbális- és metakommunikációt. A kora gyermekkori szakasz fontos jelentőséggel bír a gyermek fejlődésében. Mivel erre a ciklusra épülnek a későbbi fejlődési szakaszok. Az anya és a gyermek között a folyamatos kommunikáció során kialakul a gagyogás. A

gagyogás támogatja a csecsemőt abban, hogy a hangzókat ismétlje, ezáltal kialakuljon a beszéd (Dankó, 2016). Ennek érdekében sokat kell mondókázni és beszélni a gyermekhez. Elmondhatjuk, hogy a mondóka segíti a szocializációs közegben való boldogulást.

5.4.A mondóka mint ritmus- és mozgásfejlesztő

Ebben a fejezetben a mondóka mint ritmus- és mozgásfejlesztő hatását fejteném ki bővebben. Ezen a területen fontos szerepet játszik az agyunk része a homloklebenyünk. Mi is az a homloklebeny? Erre a kérdésre válaszolva, a homloklebeny az agyunknak az a része, amely a gondolkodásért felelős. Az agy homloklebenyi területe által felügyelt működések: a figyelem irányítása, a memória, a gondolkodás, a tervezés, a problémamegoldás, a bejövő ingerek megfelelő szűrése és az ezzel kapcsolatos érzetek kialakítása, a viselkedésünk, az egész személyiségünk alakítása, illetve az akaratlagos mozgásvezérlés. A bal homloklebenyi részen található a beszéd és az írás mozgatóközpontja. A homloklebeny-gyakorlatok segítenek a figyelem, és a koncentráció javításában, ami kulcsfontosságú a tanulási folyamatban. A mondókázás során a gyerekek hangsúlyosan kiemelik a szavakat, ami összhangban van a homloklebenyek finom mozgásával és aktivitásával. A mozgás közbeni mondókázás kiválóan fejleszti a gyermek szókincsét és beszédértését. A homloklebeny-gyakorlatok fokozzák az agyi működést, ami hozzájárul az információk gyorsabb feldolgozásához és az emlékezet javításához. A mondókázás során a gyerekek ösztönösen mozdítják a testüket, ami tovább erősíti az agy és a test kapcsolatát. Az együtt végzett mondókázás és mozgás elősegíti a gyerekek önkifejezését és kreativitását (Siposné Zubreczki, é. n.). A mondókázás és mozgás egyidejű végzése a gyerekek számára játékos és élvezetes módon történik. A homloklebenyek aktiválása a gyermek figyelni szintjének növekedéséhez és a szervezett viselkedés kialakulásához vezet. A mozgás során végzett mondókázás erősíti az agy motoros területeit, ami segít a finommotoros készségek fejlesztésében. A mondókázás és a mozgás kombinálása segíti a gyerekeket az agy és a test szinkronizációjában. A mondókázás során gyerekek rögzítik és ismételve a szavakat, ami segít az emlékezet és a tanulás folyamatában. A mozgás közbeni mondókázás elősegíti az agyi működés serkentését és az agysejtek közötti kommunikációt. A mondókázás és a mozgás kombinált gyakorlatai segítenek a gyerekeknek az önbizalom és az önértékelés fejlesztésében. A homloklebenyek aktiválása fontos szerepet játszik a gyermek érzelmi intelligenciájának fejlesztésében. A mondókázás során a gyerekek aktívan használják a száj- és nyelvizmokat, ami összekapcsolja

lódik a homloklebenyek finom mozgásaival. A mondókázás és a mozgás kombinált tevékenységei erősítik a gyerekek szociális készségeit és együttműködési képességeit. A homloklebenyek aktiválása és a mozgás közbeni mondókázás összekapcsolása segíti a gyerekeket a feladatokra való fókuszálásban és a célkitűzések elérésében (Siposné Zubreczki, é. n.).

Falvai Károly: Ritmikus mozgás énekes játék (1990) című könyvében a következő gondolatok keltették fel az érdeklődésem:

„ *A gyermekek verbális emlékezetének fejlesztése az óvodás, és kisiskoláskor éveiben is nagy fontosságú*” (Falvai, 1990, 92). Tehát az óvodapedagógusnak és a szülőnek is a mondókákat kívülről kell tudnia, hiszen a gyermeknek, így mutatnak példát. Fontos a mondóka ritmikus-sága, ezáltal könnyebben jegyzi meg a gyermek a mondóka, vers szövegét. A gyermek a mondóka során idegen szavakkal találkozik. A gyermekek emlékezete bonyolultabb mozgások rögzítésére is képes, ezt a képességet mondókákkal összekapcsolva tudjuk fejleszteni. Fontos, hogy a gyermek megszokja a szöveg és a mozgás együttesét. A szöveg és a mozgás együttese a fokozatosság elvén alapuljon. „*A mozgással együtt a gyerek nem tudatosan, fokozatosan tanulja meg az időtartam összefüggéseit*” (Falvai, 1990, 24). A mondókázás és az éneklés a ritmikus mozgásokra hatást gyakorol. A magyar mondókáknak a 8 szótagos mondókák, dalok képezik az alapját. A ritmikus mozgásokat játékosan ismertetessük meg a gyermekkel (Falvai, 1990).

Hogyan támogatja a mozgás a beszédet? Erre a kérdésre válaszolva a motoros aktivitás és a kommunikáció a vesztibuláris rendszer összefüggésével kapcsolódik össze. A vesztibuláris rendszer minden alkalommal aktiválódik amikor a gyermek mozgásos (fizikai) tevékenységet végez. Kapcsolatban van az egyensúlyi rendszerrel, illetve kapcsolatban áll a hallórendszerrel is. A motoros tervezésben részt vesz a vesztibuláris rendszer, ami szükséges a beszéd kialakulásához. A beszéd kialakulásához több izmunk mozgására van szükség. Ha nem megfelelően dolgozza fel az idegrendszer az információkat, akkor artikulációs zavar léphet fel. A beszéd a hallással is szorosan összefügg. Hiszen a hallott információkat be kell azonosítani, hogy melyik irányból érkezik. Továbbá fel kell dolgoznia, ezáltal meg kell válaszolni a kérdéseket, az utasításokat is követni kell (Fejleszt(Ő), 2022).

A mozgásos mondókák a beszéd-mozgás összerendezésére, memóriára, figyelemre, szeralitásra, szókincre, ritmusra van jó hatással. A mozgás- beszéd integrációját segítik a körjátékok. A körjátékok a mozgás-beszéd interakcióját támogatja. Ez nagyszerű lehetőséget ad az utánzásra, ami az alapvető készsége a beszédfejlődésnek (Fejleszt(Ő), 2022).

5.5.A mondóka mint játék

Falvai Károly: Ritmikus mozgás- énekes játék (1990) című könyvében így fogalmaz a mondókás énekes játékokról: „*A mondókás énekes játékok nem az egyetlen játéktevékenysége a gyermekeknek*”(Falvai, 1990, 18). Viszont ez az a játékforma, ahol a gyermek a szülővel, majd később a pedagógussal elmélyült kapcsolatot alakít ki. Az első fejlődési szakaszban az énekes játéknak meghatározó szerepe van az óvodapedagógus és a gyermek kapcsolatára. A szülő és az óvodapedagógus elősegíti a mondókázás során, hogy a gyermek a testrészeivel (orr, kéz, láb, stb.) megismerkedjen. Ehhez segítségül lehetnek a különböző ölbeli mondókák, lovagoltatók, höcöggetők. A testérzet kialakulásával fejlődik a gyermek egyensúlyérzéke. Az egyensúlyérzék fejlődésével együtt jár a beszéd és a játék mozgásritmusának az összekapcsolása. Ennek elsajátításában a gyermek a felnőtt segítségére van utalva. A társas együttességnek különböző fokozatai vannak. Az anya vagy pedagógus után megjelenik a baba, plüss állat vagy valamilyen játéktárgy. Tehát az énekes játékokat ezekkel a tárgyakkal gyakorolja, majd később két-három gyermek is becsatlakozik a játékba. Fontos, hogy a gyermek nagyobb társától sokat tanulhat, ezért is tartom jónak a vegyes csoportokat. Ezekben a csoportokban a kisebb gyermek példát lát a nagyobbaktól, így őket kezdi el utánózni. A nagyobb gyerekek megtaníthatják nekik az énekes játékokat. Az énekes játékokat, úgy célszerű kiválasztani, hogy azok kihassanak a csoportban lévő gyermekek ének- és mozgásfejlődésére, illetve a fogás-, egyensúly- és ugrókészség fejlődésére. Figyelembe kell venni a mondókákkal, énekekkel összefüggő mozgások kivitelezésének nehézségeit (Falvai, 1990). Dankó Ervinné: Nyelvi kommunikációs nevelés az óvodában (2016) című könyve szerint az anyanyelvi kommunikációs képességet anyanyelvi fejlesztő játékokkal is lehet fejleszteni. „*Az anyanyelvi játékok felhasználásának célja, hogy az óvodáskorú gyermekek játékos formában, élményeket szerezve ismerjék meg anyanyelvüket, beszédprodukciók*” (Dankó, 2016, 205). Az óvodapedagógus tudatosan választja meg az anyanyelvi fejlesztő játékokat. Továbbá kialakítja a játékfeltételeket, biztosítja az eszközöket. A játéktevékenységet direkt, és indirekt módon. A játék közben a gyermekek gátlásaikat levetkőzik, kreatívabbá válnak, gondolkodási műveleteket végeznek. Ilyen anyanyelvi fejlesztő játékok lehetnek hallásfejlesztő játékok, légzőgyakorlatok, hangadással összekötött légző gyakorlatok, fúvó- és szívógyakorlatok, beszédszervek ügyesítésére szolgáló játékok, nyelvgyakorlatok, mássalhangzókkal végzett gyakorlatok, szókincsgyarapító játékok (Dankó, 2016).

6. Vizsgálat

6.1. A vizsgálat célja, módszerei

Kutatásom célja arra irányul, hogy megvizsgáljam, a szakirodalmakban leírt ismeretek hogyan valósulnak meg a gyakorlatban, illetve a hétköznapi életben. Szakdolgozati témám vizsgálatához alkalmaztam mind a kvantitatív, mind a kvalitatív vizsgálati módszert. A kvantitatív formát a szülők megkérdezésére használtam. Többeket és több kérdéssel akartam elérni, ezért választottam a kérdőíves megkérdezést és az online felületet. Ehhez a vizsgálatához a Google Űrlap programot használtam. A kérdőívet online felületen töltöttem ki a szülőkkel. A szülők számára a kérdőív körülbelül három hétig volt elérhető. A kitöltők szóban, és online formában értesültek a kérdőívről. Volt olyan szülő, akinek privát üzenetben küldtem el. Illetve az óvodai zárt facebook csoportjában is megosztottam. Előzetesen körülbelül 50-60 válaszadóra számítottam. Ez a szám 101 kitöltőre növekedett. A kérdőív kérdései a 1.sz. mellékletben szerepelnek. A kvalitatív vizsgálat eszköze strukturált interjú volt. Az interjúkérdések a 2. sz. mellékletben található. Öt óvodapedagógust kérdeztem meg a Dombóvári Szivárvány Óvodából. Az óvodapedagógusok között volt, aki a Pitypang, Breki, Süni, Cirmi és Vackor csoportból válaszolt. A hat csoportból 5 óvodapedagógust kérdeztem meg az interjú során. Azért őket kérdeztem meg, mert velük bizalmas a kapcsolat. Az interjúk írásban készültek. Mindegyik óvodapedagógusnak odaadtam az előre kinyomtatott kérdéseket. A válaszokat körülbelül egy héten belül megkaptam. Tehát a válaszokat az óvodapedagógusok kézzel írták az általam elkészített kérdésekre.

6.2. A kérdőív kutatási kérdései

Kutatásom célja, hogy megvizsgáljam a szülők mondókához való viszonyát. Kíváncsi voltam, hogy ismernek-e mondókát, kitől tanulták azokat, milyen források közül válogat a mondókázáshoz. Arra a kérdésre is választ vártam, hogy a szülők szerint mit fejleszt a mondóka. Továbbá azt is megkérdeztem, hogy milyen rendszerességgel, milyen alkalmakkor mondókázik együtt a gyermekével. Még azt a kérdést is feltettem a szülőknek, hogy kértek-e segítséget az otthoni mondókázáshoz.

Az 1. sz. melléklet tartalmazza a válaszlehetőségeket is, itt most csak a feltett kérdéseket sorolom fel.

Vizsgálatom során a következő kérdésekre kerestem a választ:

1. Ismer-e mondókákat?
2. Ha az előző kérdésre igennel válaszolt, akkor nevezzen meg közülük legalább kettőt!
3. Melyik mondókákra emlékszik gyermekkorából? Soroljon fel legalább kettőt!
4. Kitől tanulta ezeket a mondókákat?
5. Elsősorban melyik forrásra támaszkodva válogat a mondókák között?
6. Hogyan folytatódik a „Gyerekek, gyerekek szeretik a peracet” kezdetű mondóka? Írja le a szöveget!
7. Véleménye szerint mire jó a mondóka?
8. Ön mit szeret a mondókában, a mondókázásban? Kérem, hármat jelöljön meg!
9. Volt-e olyan eset, amikor gyermeke valamit a mondókából tanult meg?
10. Milyen rendszerességgel mondókázik gyermekével?
11. Milyen alkalmakkor, mikor mondókázik gyermekével?
12. Véleménye szerint, milyen következménye lenne, ha nem mondókázna a gyermek? Válasszon ki az alábbi lehetőségek közül legalább kettőt!
13. Kapott-e segítséget az óvodapedagógustól az otthoni mondókázáshoz?
14. Kérem, röviden fejtse ki az előző kérdésre adott válaszát! (Milyen segítséget kapott? Miért nem kérte?)

6.2.1.A kérdőívek elemzése

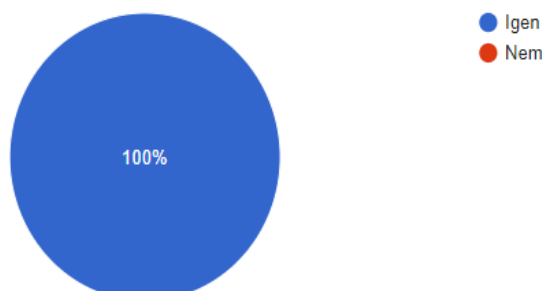
A kérdőívet 101 szülő/ személy töltötte ki.

1. Ismer-e mondókákat?

Az első kérdésre adott válasz szerint a kitöltők között mindenki ismer mondókát, így itt 100%-os eredmény figyelhető meg. Ez az eredmény azt mutatja, hogy a szülők megfelelő ismeretekkel rendelkeznek az otthoni mondókázáshoz, hiszen mindenki ismer mondókát.

1. Ismer-e mondókákat?

101 válasz

1. ábra: Ismer-e mondókákat? (Forrás: Saját szerkesztés a 2024-es vizsgálati adatok alapján)

2. Ha az előző kérdésre igennel válaszolt, akkor nevezzen meg közülük legalább kettőt!

A megkérdezett szülők ezeket választották: Mókuska, mókuska; Csíp, csíp csóka; Elvesztettem zsebkendőmet; A part alatt, Cifra palota, Bújj, bújj zöld ág; Hej Gyula; Gyerekek, gyerekek; Lementem a pincébe; Két kis kakas; Süss fel nap; Csiga, biga gyere ki; Nyuszi fülét hegyezi; Ekepe pekete; Hopp Juliska; Áspis kerek; Gomba, gomba; Cickom, cickom; Ess, eső; Pont, pont vesszőcske kezdetű mondókákat soroltak fel. A válaszokból kiderül, hogy a kitöltők több mondókát ismernek. Sok ismerettel rendelkeznek, amelyet a gyermeknek át tudnak adni.

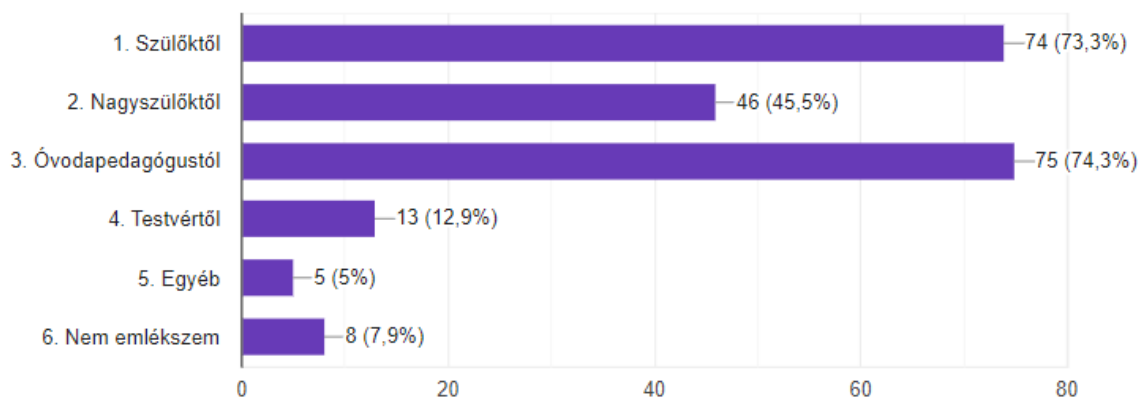
3. Melyik mondókákra emlékszik gyermekkorából? Soroljon fel legalább kettőt!

A válaszadók ezeket a mondókákat sorolták fel: Gyerekek, gyerekek szeretik a peracet; Mackó, mackó ki a házból; Cifra palota; Érik a szőlő; Bújj, bújj zöld ág; Boci, boci tarka; Csini, csini muzsika; Ecc, pecc kimehetsz; Gyí, paci, paripa; Réce, Ruca, vadliba; Ekepe-pekete; Apacuka-fundaluka; Lementem a pincébe; Töröm-töröm a mákot. Jó dolognak tartom, hogy a szülők azokat a mondókákat mondják a gyermekkel, amiket ők mondtak gyerekként. Így a gyermek több mondókával találkozik élete során.

4. Kitől tanulta ezeket a mondókákat?

A válaszadók 73,3%-a (74 fő) a szülőktől, 45,5%-a (46 fő) a nagyszülőktől, 74,3% (75 fő) az óvodapedagógustól, 12,9% (13 fő) a testvértől tanulták a mondókákat. Az egyéb lehetőséget 5% (5 fő) választotta. A nem emlékszem 7,9% (8 fő) választ adta. A kitöltők 34,7%-a nyomtatott könyvekből, 20,8%-a internetről, 18,8%-a gyermekei óvodai mondókáiból,

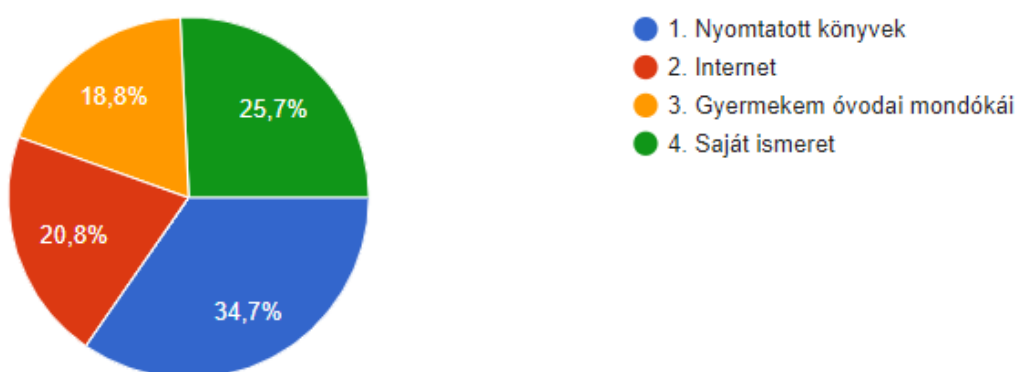
25,7%-a saját ismeretből mondókázik. A válaszadók többsége a szülőktől tanulták a mondókát. Vannak, akik a nagyszülőktől tanulták. A válaszokból kiderül az is, hogy az óvodapedagógustól is segítségét is kérték az otthoni mondókázáshoz.

2. ábra: Kitől tanulta ezeket a mondókákat? (Forrás: Saját szerkesztés a 2024-es vizsgálati adatok alapján)

5. Elsősorban melyik forrásra támaszkodva válogat a mondókák között?

Erre a kérdésre a válaszadók az alábbi válaszlehetőségek közül választhattak: nyomtatott könyveket (34,7%), internetet (20,8%), gyermekkorom óvodai mondókáit (18,8%), saját ismeret (25,7%).

3. ábra: Elsősorban melyik forrásra támaszkodva válogat a mondókák közül?
(Forrás: Saját szerkesztés a 2024-es vizsgálati adatok alapján)

6. Hogyan folytatódik a „Gyerekek, gyerekek szeretik a peracet” kezdetű mondóka? Írja le a szöveget!

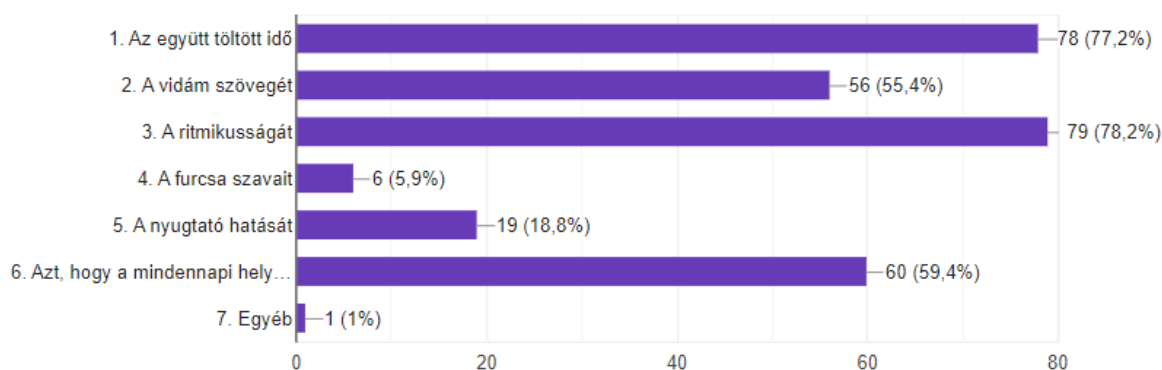
A megkérdezettek közül mindenki tudta folytatni az általam elkezdett mondókát.

7. Mire jó a mondóka?

Erre kérdésre a következő válaszokat olvashatjuk: „Ritmusérzék fejlesztésére; agyfejlesztésre; szókincsbővítésre; társas kapcsolatok alakítására; később hasznát veszik a verstanulásnál, beszédfejlődésre; szövegtanulás fejlesztésére; figyelem, gondolkodás, emlékezet fejlesztésre; dallamosan tanítja a nyelvet, valamint a hangok helyes kiejtését; egyenletes lüktetés érzékeltetésére; memóriafejlesztésre; gyermek megnyugtató hatására; rímekre tanít.” Ezekből a válaszokból kiderül, hogy a szülők megfelelő ismeretekkel rendelkeznek a mondóka jótékony hatásaival kapcsolatban.

8. Ön mit szeret a mondókában, a mondókázásban?

Erre a kérdésre a válaszadók 77,2%-a (78 fő) az együtt töltött időt válaszolta. A vidám szövegét 55,4%-a (56 fő) jelölte. 78,2% (79 fő) a ritmikusságát jelölte. A furcsa szavait 5,9% (6 fő) jelölte. 18,8% (19 fő) azt válaszolta, hogy a nyugtató hatását. Azt, hogy a mindennapi helyzetekbe könnyen beilleszthető állítást 59,4% (60 fő) választotta. Egyéb lehetőséget 1% (1 fő) jelölt.

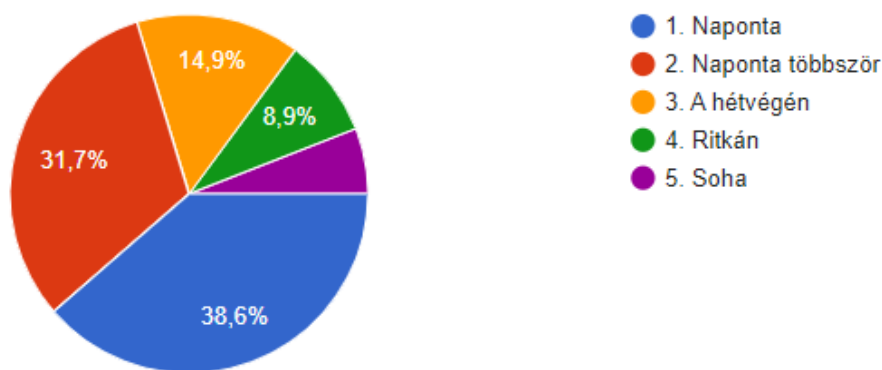
4. ábra: Ön mit szeret a mondókában, a mondókázásban? (Forrás: Saját szerkesztés a 2024-es vizsgálati adatok alapján)

9. Volt-e olyan eset, amikor gyermeke valamit a mondókából tanult meg?

A válaszadók többsége azt válaszolta, hogy a gyermeke a mondókából tanult meg valami ismeretet. Ezek közül a számolást, a hét napjait, az ujjak nevét, hónapokat, kézmosást felelték.

10. Milyen rendszerességgel mondókázik a gyermekével?

A kitöltők közül 38,6% naponta, 31,7% naponta többször, 14,9% hétvégén, 8,9% ritkán mondókázik együtt gyermekével. Arra a kérdésre, hogy milyen alkalomkor, mikor mondókázik a gyermekével a következő válaszok, olvashatók: „Bármikor, naponta, óvodából hazafelé, esténként, amikor ő kéri, olvasás, játék közben, öltözés, munka egyéb tevékenységek közben, délelőtti játék közben, fürdés alatt, főzés közben, pelenkázáskor, játszótéren, ovi után, festés/rajzolás közben, amikor ő épp unatkozik, lefekvés előtt.” A szülők 38,6%-a naponta mondókázik a gyermekével. Ez az eredmény alátámasztja azt, hogy a kitöltők többsége mondókáznak otthon a szabadidejükben.

5. ábra: Milyen rendszerességgel mondókázik gyermekével? (Forrás: Saját szerkesztés a 2024-es vizsgálati adatok alapján)

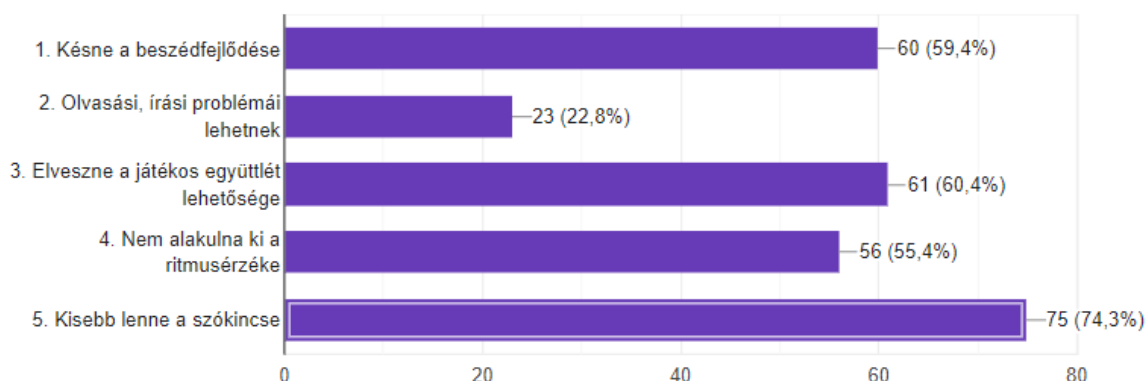
11. Milyen alkalmakkor, mikor mondókázik gyermekével?

Erre a kérdésre a válaszadók, ezeket választották: bármikor, naponta, amikor ő kéri, esténként, óvodából haza fele, délelőtti játék közben, stb.

12. Véleménye szerint, milyen következménye lenne, ha nem mondókázna a gyermek? Válasszon ki az alábbi lehetőségek közül legalább kettőt!

A feltett kérdésre az alábbi válaszok születtek: késne a beszédfejlődése 59,4% (60 fő) olvasási, írási problémái lehetnek 22,8% (23 fő) elveszne a játékos együttlét lehetősége 60,4%

(61 fő) nem alakulna ki a ritmusérzéke 55,4% (56 fő) kisebb lenne a szókinccse 74,3% (75 fő).

6. ábra: Milyen következménye lenne, ha nem mondókázna a gyermek? (Forrás: Saját szerkesztés a 2024-es vizsgálati adatok alapján)

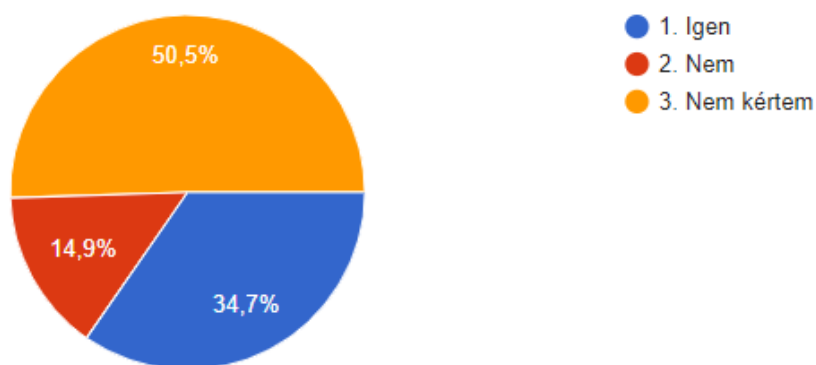
13. Kapott-e segítséget az óvodapedagógustól az otthoni mondókázáshoz?

A kitöltők közül 34,7% kért, 14,9% nem kapott, 50,5% pedig nem kért segítséget az otthoni mondókázáshoz.

14. Kérem, röviden fejtse ki az előző kérdésre adott választát! (Milyen segítséget kapott? Miért nem kérte?)

Akik nem kértek ők úgy nyilatkozták, hogy nincs szükség óvodapedagógusi segítségre a mondókázás során. Hiszen sok mondókáskönyvvel rendelkeznek, vagy különböző baba-mama foglalkozásokra jártak. Internetről is elérhető számukra többféle mondóka. Az óvo-

dában tanult mondókákat, verseket, dalokat az óvodapedagógusok megosztják a zárt facebook csoportban, illetve a csoport faliújságra is kitűzik, így azokat elolvasva mondókáznak a gyermekkel.

7. ábra: Kapott-e segítséget az óvodapedagógustól az otthoni mondókázáshoz? (Forrás: Saját szerkesztés a 2024-es vizsgálati adatok alapján)

A szülők válaszaiból megtudtam, hogy ismernek mondókákat. Többet is felsoroltak, sőt még az általam elkezdett mondókát is be tudták fejezni. A legtöbb kitöltő a szüleiktől tanulta a mondókákat. A szülők többsége nyomtatott könyvekből, internetről tájékozódik a mondókák iránt. A válaszadók tisztában vannak vele milyen jótékony hatással rendelkezik a mondóka a gyermek fejlődésére. Ennek érdekében a legtöbb szülő napi rendszerességgel mondókázik gyermekével. Kíváncsi voltam arra is, hogy a szülők szerint milyen következménye lenne annak, ha nem mondókáznának a gyermekükkel. Megkérdeztem azt is, hogy az óvodapedagógustól kérnek-e segítséget az otthoni mondókázáshoz, ha igen milyen formában. A válaszokból azt a következtetést vontam le, hogy a szülők többsége mondókázik a gyermekével. Ez örömmel tölt el, hiszen fontosnak tartom, hogy már az óvoda megkezdése előtt halljon mondókát a gyermek. A kutatás során meglepett, hogy a szülők többsége nem kér segítséget gyermeke óvodapedagógusától az otthoni mondókázáshoz. Inkább mondókáskönyvekből vagy az internetről tájékozódnak ebben a témában. Úgy érzem a kérdőív kitöltésével elértem a kutatási

céljaimat, hiszen a szülők tisztában vannak a mondóka jótékony hatásaival. Gyakran mondókáznak a gyerekekkel. A vizsgálat hozadéka, hogy szülők ismernek mondókákat, szívesen mondókáznak a gyerekekkel. A munkám során hasznosítani tudom majd a szülők által megfogalmazott válaszokat. Azokból a mondókákból választhatok, amiket ők ismernek.

6.3. Interjúkérdések óvodapedagógusoknak

Az interjúkérdésekkel szerettem volna választ kapni az óvodapedagógusoktól, hogy ők milyen szervezeti formában mondókáznak a gyermekekkel, hogyan keltik fel a gyermekek figyelmét, milyen kezdeményezést alkalmaznak, milyen mondókákat választanak, milyen segédeszközt használnak a mondóka ritmusának érzékeltetéséhez, mi a véleményük a mondóka élvezetességéről, játékosságáról. Arra is kíváncsi voltam milyen hatásmechanizmusa van a mondókának, és, hogy adnak-e segítséget a szülőknek az otthoni mondókázáshoz. Kutatásom során öt óvodapedagógusnak tettem fel az alábbi interjúkérdéseket.

Az óvodapedagógusoknak a következő kérdéseket tettem fel:

Válaszaikat a 2. sz. melléklet tartalmazza.

1. Az Ön csoportjában a mondókázás milyen szervezeti formában valósul meg?
2. Milyen kezdeményezést alkalmaz a mondókázás előtt a figyelem felkeltésére?
3. Hogyan választják ki a mondókákat?
4. A mondókázáshoz szokott-e segédeszközt alkalmazni?
5. Mi teszi a mondókát játékossá, élvezetessé?
6. Kérem, nevezze meg, miben látja a mondóka hatásmechanizmusát!
7. Egyetért azzal, hogy jó móka a mondóka? Kérem, fejtse ki véleményét!
8. Adnak-e segítséget a szülőknek, hogyan mondókázzanak gyermekükkel?

A megkérdezett óvodapedagógusok összességében kötött és kötetlen formában játék, ábrázolás közben, felnőtt és gyermek kezdeményezésekor mondókáznak a csoportokban. Az óvodapedagógusok a mondókázás előtt bábbal, zenei eszközökkel hívják fel a gyermekek figyelmét. Hogyan választják ki a mondókákat kérdésre válaszolva, azt a választ kaptam, hogy a heti témához, évszakok kapcsolódva, csoport fejlettségi szintjéhez igazítják a mondóka kiválasztását. Az óvodapedagógusok közül voltak, akik a mondókázáshoz segédeszközt használtak például ritmusbotot, hangszereket, babzsákokat. De voltak olyan óvodapedagógusok is akik, inkább saját testen, tapssal érzékeltetik a mondóka egyenletes lüktetését, ritmusát. A mondókát játékosá, élvezetessé teszi a szövege, ritmusa az együtt játszás öröme. Az óvodapedagógusok válaszai alapján a mondóka fejleszti a ritmusérzékét, egyensúlyérzékét, emlékezetet, gondolkodást, figyelmet, szókincset, beszédkészséget, örömet okoz a gyermeknek. Mindegyik óvodapedagógus szívesen ad segítséget a szülőknek az otthoni mondókázáshoz. Akár a zárt óvodai csoportban is megosztják a héten tanult mondókákat, verseket, dalokat. Összességében elmondható, hogy az óvodapedagógusok válaszai alátámasztják a szakirodalmakban leírt ismereteket. Saját véleményem a kollegáim válasza-ihoz, hogy egyetértek az általuk megfogalmazott mondatokkal. Hiszen fontosnak tartom, hogy a mondókázás a játéktevékenységből induljon ki akár szervezeten vagy spontán. A mondókázáshoz általában én is szoktam segédeszközt (hangszert) alkalmazni. Így megfigyelhető, hogy a gyermekek milyen szépen érzékeltetik a mondóka egyenletes lüktetését/ritmusát.

A vizsgálatok során a következtetésre jutottam, hogy a szülők többsége mondókázik gyermekével. Sok mondókát ismernek, ezáltal a gyermek is több mondókával találkozik. A vizsgálatok elérték a céljukat, hiszen a szülők tisztában vannak azzal, hogy a mondókával fejlődik a gyermek beszéde. Az óvodapedagógusok válaszai is alátámasztják a szakirodalmakban leírtakat.

7.Összefoglalás

Szakdolgozatomban összefoglaltam az anyanyelvi nevelés szerepét, jelentőségét az óvodában. Kitértem arra is, hogy az óvodába érkező gyermekek szegény szókinccsel rendelkeznek. Ennek lehetséges okait is felsoroltam. Az Alapprogramból (2012) is idéztem: Az anyanyelvi nevelés, az értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása című fejezetből. Megfogalmaztam az anyanyelvi nevelés során az óvodapedagógus feladatait. Összefoglaltam a beszédfejlődés területeit, a beszéd kialakulását. Beszédfejlesztő gyakorlatokról is szót ejtettem, ebben a fejezetben. A dolgozat következő fejezetében a mondóka definícióját, a mondóka típusait és a mondóka fajtáit foglaltam össze. Mire jó a mondóka? című fejezetben több alfejezetben mutattam be a következőket: a mondóka és a beszéd kapcsolata, a mondóka mint az anyanyelvi nevelés eszköze, a mondóka mint a szocializáció segítője, a mondóka mint ritmus- és mozgásfejlesztő, a mondóka mint játék. A mondóka és beszéd kapcsolata című részben ismertettem a beszéd kialakulását, azt is, hogy a beszéd kialakulása már csecsemőkorban létrejön. A mondóka mint a szocializáció segítője című fejezetben kitértem a szocializáció fogalmára. Szavakba foglaltam, hogy az elsődleges kommunikációs eszközünk a beszéd. A mondóka mint ritmus- és mozgásfejlesztő részben a homloklebeny jellemzőire is kitértem. Megfogalmaztam a mozgás közbeni mondókázás jótékony hatásait. A mondóka mint játék résznél kitértem a szülő- gyermek, később a pedagógus-gyermek kapcsolatára. Összefoglaltam a mondókázás során mit tanul a gyermek, a mondóka fejlesztő hatásait. Idegen nyelvű forrásból bemutattam a mondóka kialakulásának rövid történetét. Dankó Ervinné könyvei is segítették a munkámat. Kutatásom célja arra irányult, hogy megvizsgáljam, a szakirodalomban leírt ismeretek hogyan valósulnak meg a gyakorlatban, illetve a hétköznapi életben. Szakdolgozati témám vizsgálatához alkalmaztam mind a kvantitatív, mind a kvalitatív vizsgálati módszert. Többeket és több kérdéssel akartam elérni, ezért választottam a kérdőíves megkérdezést és az online felületet. Ehhez a vizsgálathoz a Google Űrlap programot használtam. A kérdőívet online felületen töltöttem ki a szülőkkel. Kíváncsi voltam a szülők ismernek-e mondókákat, mikor alkalmazzák, gyermekkorukból melyik mondókára emlékeznek, kitől tanulták a mondókákat, melyik forrásokból válogatnak a mondókák közül, mit szeretnek a mondókázásban, milyen rendszerességgel mondókáznak gyermekükkel, milyen következménye lenne annak ha nem mondókázna a gyermek, illetve arra is, hogy kapott-e az óvodapedagógustól segítséget az otthoni mondókázáshoz. Továbbá a Dombóvári Szivárvány Óvoda és Bölcsőde óvodapedagógusait interjú keretein belül kérdeztem meg a mondókázási

szokásaikról. A kapott eredményből kiderül miért fontos a mondóka a gyermek életében. Milyen eszközöket alkalmaznak a mondókázás során, hogyan kezdeményeznek kommunikációs foglalkozást.

8.Irodalomjegyzék

Bagdy E. (2020): *A személyiség titkai*. Budapest: Kulcslyuk Kiadó.

Cs. Nagy I. (1986): *Gyermek- és ifjúsági irodalom*. Budapest: Tankönyvkiadó.

Dankó E. (2004): *Irodalmi nevelés az óvodában*. Budapest: Okker Kiadó

Dankó E. (2016): *Nyelvi-kommunikációs nevelés az óvodában*. Budapest: Flaccus Kiadó

Falvay K. (1990): *Ritmikus mozgás énekes játék*. Budapest: Országos Pedagógiai Intézet.

Gósy M. (1997): *Beszéd és óvoda*. Budapest: Nikol Gmk.

Lázár K. (1997): *Népi játékok*. Budapest: Planétás Kiadói és Kereskedelmi Kft.

Kálló É. – Kenéz M. – Lőrinczy E. (1980): *A kisgyermekkor*. Budapest: Hazafias Népfront-Kossuth Könyvkiadó.

Magyar Értelmező Kéziszótár (2000): Budapest: Fix-term Kft.

Ortutay Gy. (szerk.) (1977): *Magyar Néprajzi Lexikon*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Porkolábné Balogh K. – Páli J. – Balázsne Szűcs J. – Bíró A. (1992): *Kudarccal az iskolában*. Budapest: Alex-typo Kiadó és Reklámiroda Bt.

Porkolábné Balogh K. – Páli J. – Kuhn G. – Pintér É. (1997): *Komplex prevenció óvodai program*. Budapest: Volán Humán Oktatási és Szolg. Rt.

Siposné Zubreczki Zs. (é.n.): *Tanulási részfunkciók fejlesztése a gyakorlatban*. [előadás] Budapest Főváros XIII. Kerületi Önkormányzat Egyesített Óvoda (Csicsergő Óvoda)

Internetes források:

363/2012. (XII.17.) Kormányrendelet az Óvodai nevelés alapprogramjáról. Jogtár honlapja
Letöltés dátuma: 2024.03.16. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor>

Fejleszt(ő) (2022): *Hogyan támogatja a mozgás a beszédet?* URL: <https://fejleszt-o.hu/2022/08/10/hogyan-tamogatja-a-mozgas-a-beszedet/> Letöltés dátuma: 2024. 03.10.

Horváth- Szinnyai Borbála. (2013): *A mondókázás fejlesztő hatása*. URL: <http://www.kepessegfejleszt.hu/a-mondokazas-fejlesztzo-hatas/> : Letöltés dátuma: 2024. 02.25.

Kocsisné Kálló V. – Túriné Gál A. – Ruzsics I. (é.n.): *Kommunikáció fejlődése és fejlesztése értelmileg akadályozott személyeknél* URL:<http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Kommunikaci-fejldse-s-fejlesztse-rtelmileg-akadlyozott-szemlyeknl/111-anyanyelv-s-kommunikcifejlesztzs-az-vodban.html> Letöltés dátuma: 2024.03.09.

Miller V. (2020): *Csodálatos módon fejlesztik a gyermekeket a dalok és a mondókák*. URL: <https://szokimondoka.hu/csodalatos-modon-fejlesztik-a-gyermekeket-a-dalok-es-a-mondokak/> Letöltés dátuma: 2024.02.24.

Nursery rhyme (é.n): Encyclopaedia Britannica honlapja. Letöltés dátuma:2024.03.03. Forrás: <https://www.britannica.com/search?query=nursery+rhyme>

Pintér É. (2009): *Kommunikációs nevelés az óvodában*. In: *Anyanyelv-pedagógia*, 2(4). URL: <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=205> Letöltés dátuma: 2024. 02.27.

Ruff-Kiss Á. (é.n.): *A beszéd: érzelmi és társadalmi kötelékeink hídja* URL: <https://beszedero.hu/miert-fontos-a-beszedtechnika-fejlesztese/> Letöltés dátuma: 2024.01.30.

Siposné Zubreczki Zs. (é.n.): *Tanulási részfunkciók fejlesztése a gyakorlatban*. [előadás] Budapest Főváros XIII. Kerületi Önkormányzat Egyesített Óvoda (Csicsergő Óvoda)

9.Ábrák jegyzéke

Szakdolgozatban használt ábrák:

1. ábra: Ismer-e mondókákat? (Forrás: Saját szerkesztés a 2024-es vizsgálati adatok alapján) (20. oldal)
2. ábra: Kitől tanulta ezeket a mondókákat? (Forrás: Saját szerkesztés a 2024-es vizsgálati adatok alapján) (21. oldal)
3. ábra: Elsősorban melyik forrásra támaszkodva válogat a mondókák közül? (Forrás: Saját szerkesztés a 2024-es vizsgálati adatok alapján) (21. oldal)
4. ábra: Ön mit szeret a mondókában, a mondókázásban? (Forrás: Saját szerkesztés a 2024-es vizsgálati adatok alapján) (22. oldal)
5. ábra: Milyen rendszerességgel mondókázik gyermekével? (Forrás: Saját szerkesztés a 2024-es vizsgálati adatok alapján) (23. oldal)
6. ábra: Kapott-e segítséget az óvodapedagógustól az otthoni mondókázáshoz? (Forrás: Saját szerkesztés a 2024-es vizsgálati adatok alapján) (24. oldal)
7. ábra: Milyen következménye lenne, ha nem mondókázna a gyermek? (Forrás: Saját szerkesztés a 2024-es vizsgálati adatok alapján) (25. oldal)

10.Mellékletek

10.1. Szülőknek készített kérdőív

1.sz. melléklet: Szülőknek készített kérdőív

Kedves Kitöltő!

Balogh Ramóna vagyok, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Kaposvári Campusának végzős óvodapedagógus hallgatója. Szakdolgozatomat a mondóka témájában írom. Ehhez egy rövid kérdőívet állítottam össze. Kérdőívemben szereplő válaszokat anonimként kezelem. Köszönöm, hogy kitöltésével hozzájárul a szakdolgozatom elkészítéséhez.

Ismer-e mondókákat?

- Igen
- Nem

Kitől tanulta ezeket a mondókákat?

- Szülőktől
- Nagyszülőktől
- Óvodapedagógustól
- Testvértől
- Egyéb
- Nem emlékszem

Elsősorban melyik forrásra támaszkodva válogat a mondókák közül?

- Nyomtatott könyvek
- Internet
- Gyermekeim óvodai mondókái
- Saját ismeret

Ön mit szeret a mondókában, a mondókázásban?

- Az együtt töltött időt
- A vidám szövegét
- A ritmikusságát
- A furcsa szavakat
- A nyugtató hatását

- Azt, hogy a mindennapi helyzetekbe könnyen beilleszthető
- Egyéb

Milyen rendszerességgel mondókázik gyermekével?

- Naponta
- Naponta többször
- A hétvégén
- Ritkán
- Soha

Véleménye szerint, milyen következménye lenne, ha nem mondókázna a gyermek? Válasszon ki az alábbi lehetőségek közül legalább kettőt!

- Késne a beszédfejlődése
- Olvasási, írási problémái lehetnek
- Elveszne a játékos együttlét lehetősége
- Nem alakulna ki a ritmusérzéke
- Kisebb lenne a szókincse

Kapott-e segítséget az óvodapedagógustól az otthoni mondókázáshoz?

- Igen
- Nem
- Nem kértem

10.2. Interjúkérdések óvodapedagógusoknak

2. sz. melléklet: Interjúkérdések óvodapedagógusoknak

Az első óvodapedagógus 30 éve van a pályán. A Breki csoport óvodapedagógusa. Válaszai a következők:

1. „Kötetlen formában, játéktevékenység közben, felnőtt, gyermek kezdeményezésére, illetve anyanyelvi, zenei szervezett tevékenységek alkalmával.”
2. „Bábot az adott témához kapcsolódó eszközt, illetve hangszereket a zenei tevékenységek alkalmával.”
3. „Az évszakokhoz, heti témához, a gyermek érdeklődéséhez, fejlettségi szintjéhez tervezve.”
4. „Inkább saját testen, tapssal érzékeltetve az egyenletes lüktetést/ritmust.”
5. „A mondóka szövege, a hozzá kapcsolt mozgásforma.”
6. „Fejleszti a ritmusérzékét, testsémát. Összehangolja a testrészeket, agyféltekét, emlékezetet, gondolkodást, figyelmet, szókincset, beszédkésztséget.”
7. „Ritmikussága, rövidsége, tréfás szófordulatai, esetleges halandzsa szövege jó mondókává könnyen elsajátíthatóvá teszi.”
8. „Amennyiben érdeklődnek szívesen adunk segítséget. Esetleg a faiújságon, zárt óvodai csoportban közzétesszük.

A második óvodapedagógus 24 év tapasztalattal rendelkezik. A megkérdezett óvodapedagógus a Süni csoportban dolgozik. Ő az alábbi válaszokat adta:

1. „Kommunikációs tevékenységekbe szőjük bele a mondókázást, valamint ábrázolás alkalmával is kezdeményezem, passzol az adott feladathoz. Szabad játék során is kezdeményezek mondókázást, ha olyannak látom a szituációt.”
2. „Bábot (mesetündér), zenét és tapsot.”
3. „Mindig az adott témahéthez kapcsolódjon.”
4. „Igen, a mondóka tartalma, hossza, ritmusa adja meg a segédeszköz használatának lehetőségét.”

5. „Tartalma, valamint az előadásmód. Gesztusok, hangsúly alkalmazása.”
6. „Fejleszti az emlékezet, figyelem, beszédkésztség képességét. Örömtelivé teszi gyermekek számára a mindennapokat.”
7. „Igen, egyetértek. Lehetővé teszi a képességek fejlesztését, örömet okoz a gyerekeknek. A játékos vidám hangulat lehetőségét teszi lehetővé.”
8. „Igen, szívesen adunk segítséget/tanácsot a szülőknek.”

A harmadik óvodapedagógus 6 éve van a pályán. A Pitypang csoport óvodapedagógusa. Ő így nyilatkozott:

1. „Kötött és kötetlen formában is megvalósul. Gyakran a szabadjáték során is megjelenik a mondókázás, ezenkívül a különböző foglalkozásokba is beépítem.”
2. „Általában a heti témából indulunk ki, gyermekek a témához kapcsolódó játékokkal játszanak, így kezdeményezem a mondókákat.”
3. „A mondókák kiválasztásánál figyelembe vesszük az aktuális témát, illetve a gyerekek életkori sajátosságait. Általában törekszem arra, hogy olyan mondókát válasszak, melyhez kapcsolható mozgás, vagy ritmusgyakorlatokhoz megfelelő, ezzel is megvalósítva a mozgás-beszéd integrációt.”
4. „Előfordul, hogy bábokat, ritmushangszereket alkalmazunk.”
5. „Úgy gondolom, hogy a mondókához kapcsolódó mozgás élvezetesebbé, játékosabbá teheti a mondókázást.”
6. „A mondókázás fejleszti az anyanyelvi képességek fejlődését, a beszédfejlődést, a mozgásfejlődést, a testséma kialakulását. Ezenkívül a társas kapcsolatok fejlődését, a közösséghez tartozás érzését erősíti.”
7. „Igen, szinte minden gyermek szívesen mondókázik. Kedvelik a mozgásos mondókákat, a közös tevékenységet.”
8. „A szülőkkel megosztjuk az óvodában tanult mondókákat, illetve azt is, hogy ezeket, hogyan "játsszák" el a gyerekekkel. Mindig azt tanácsoljuk, hogy mondókázzanak minél többet, akár a mindennapi tevékenységek során is.”

A negyedik óvodapedagógus 33 évnyi tapasztalattal rendelkezik. Ő a Cirmi csoportban végzi a munkáját. Ő ezekkel a válaszokkal segítette munkámat:

1. „Szervezett csoportos tevékenység keretében valósítjuk meg, a kommunikációs kezdeményezésen belül. A kezdeményezésen a gyerekek önkéntes alapon vesznek részt. Kiscsoportos forma, amikor játék közben kihasználjuk a szituációs helyzeteket pl. hangszer használat mellé mondókázást kezdeményezünk. Nagy csoport bontás esetén pl. a nagyokkal négyütemű mozgással kísérjük a mondókát (párban is). Egyéni forma a kicsikkel igény szerint höcögtető, lovagoltató.”
2. „Aktuális énekkel, verssel, bábbal, légző illetve artikulációs gyakorlattal, drámajátékkal „Veronika zeneprojekt” játékaival, „Így tedd rá” program egy-egy játékával.”
3. „Figyelembe veszem a csoport fejlettségi szintjét, érdeklődését. Fontos szempont, hogy jól ritmizálható legyen, szeretik, ha mozdulatokkal kísérjük.”
4. „Hangszert pl. ritmusbotot, babzsákot vagy más eszközt adogatunk mondókázás közben.”
5. „Az együtt játszás öröme, az egyenletes lüktetés érzékeltetése különböző mozdulatokkal, ritmustapsolás, páros tapsos játékok, furcsa (mókás) szavak.”
6. „A társas együttesség önkéntes kialakítását ritmikus együtt mozgásban teszi lehetővé, kiemelve ezzel a mondott szöveg együttességet sugárzó hatását.”
7. „Igen. Az együtt játszás öröme, a furcsa-mókás-vicces szövege miatt, az egyenletes lüktetés és a ritmus változatos gyakorlásának a lehetősége miatt.”
8. „Szülői megbeszélésen, fogadóórán kiemeljük a mondókázás fontosságát pl. Az egyensúlyérzék fejlődéséhez hozzátartozik a beszéd és a játék mozgásritmusának összekapcsolására, melynek elsajátításában a felnőtt, vagy nagyobb társa segítségére szorul.”

Az ötödik óvodapedagógus 20 éve dolgozik óvodapedagógusként. Ő a Vackor csoportban tevékenykedik. Az ő válaszai a következők:

1. „Játékba ágyazott tevékenységekben rajzolás, mintázás, kézimunka, külső világ megismerése alkalmával, valamint szervezett csoportos formában: ének-zene, énekes játékok kísérőjeként, mozgás alkalmával, valamint verselés, mesélés, kommunikációs játékok során. Tulajdonképpen minden területen jelen van a mondóka.”

2. „Bábbal, játékba hívó dallal.”
3. „A hét témájához illően, erősen ritmizálható mondókákat választok, terjedelme életkortól függő. Fontos, hogy mozgással kísért mondókák legyenek (simogató, dögönyöző, tapsoltató). Sok olyan mondókát tanítok, amit el is játszunk. Hangutánzóknak is nagy szerepük van.”
4. „Segédeszköz: báb, ujjuk tenyerük, test különböző testrészek érintése, keresztfogás, fektetett nyolcas forma táblán rajzolás, egyenletes lüktetésre, hangszerek (dob, kasztanyetta, csörgődob, nyelesbéka, ritmusbot, ritmuskő).”
5. „Élvezetessé a ritmusa teszi a mondókákat. A segédeszközök használata kifejezhetik a gyermekek érzelmeiket.”
- 6.-7. „Mondókázás közben folyamatos test-és vagy szemkontaktus, simogatás, csiklandozás, ringatás meghitté teszi az érzelmi kapcsolatunkat a gyermekkel. Erősödik a kötődés. Ezek mellett szórakoztató, közös élmény. Mozgással, keresztmozgásokkal, egyenletes lüktetéssel az idegrendszerük érik a gyermekeknek. Tanulás első lépcsőfoka, anyanyelvi fejlődés, beszédtanulás eszköze. Figyelem fejlesztő hatása van. Agyi területeket összekapcsolja (beszéd, ritmus). Egyensúlyérzék, mozgásfejlesztő hatása van.”
8. „Igen, pl. kiscsoportban beszédindításként mozgással összekapcsolva egyenletes lüktetésre, füleslabdán.”

11.Nyilatkozatok

1.sz. Nyilatkozat: Hallgatói nyilatkozat

NYILATKOZAT

A szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: BALOGH RAMONA
A Hallgató Neptun kódja: IOREX9
A dolgozat címe: MIRE JÓ A MONDÓKA?
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: DEVELE'S TUDOMÁNYI INTÉZET
A konzulens tanszékének a neve: ANYANYELVI ÉS GYERMEKKULTÚRA TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024 év 04 hó 19 nap

Balogh Ramona
Hallgató aláírása

2.sz. Nyilatkozat: Konzulensi nyilatkozat

KONZULENSI NYILATKOZAT

BALOGH RAMONA (név) (hallgató Neptun azonosítója) 10QEX9
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Kaposvár, 2024. április 18.

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "V. Klára", written over a horizontal line.

belső konzulens

Dr. Vörös Klára Ilona egyetemi docens
MATE Kaposvári Campus
Neveléstudományi Intézet
Anyanyelvi és Gyermekkultúra Tanszék